

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

ในส่วนของกระบวนการวิจัยสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกระบวนการวิจัยจากภาคทฤษฎี ไปสู่ภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและได้นำเครื่องมือนี้ไปทดสอบกับกลุ่มทดลองจำนวน 5 คน ประเด็นสำคัญในการศึกษาคือ การแสดงออกของภาพตัวแทนของประชากรศึกษานั้นได้มีการแสดงผ่านการใช้พื้นที่อย่างไร พื้นที่ที่ใช้สอยภายในห้องส่วนตัวของประชากรศึกษาแต่ละบุคคลนั้นมีการกำหนดจากอะไร มีการใช้และครอบครองพื้นที่อย่างไร พื้นที่ที่ถูกกำหนดขึ้นไว้จากการออกแบบประชากรศึกษามีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ใช้สอยหรือไม่ อย่างไร เช่น การโยกย้ายตำแหน่งของเครื่องเรือนภายในห้องพัก หรือมีการเพิ่มเติมกิจกรรมภายในห้องพัก เป็นต้น

จากความต้องการในส่วนของคุณลักษณะนั้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบเครื่องมือที่จะช่วยในการเก็บข้อมูลดังกล่าวให้ได้ครบถ้วน งานวิจัยชิ้นนี้จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลจำนวนมาก ได้แก่ การวาดภาพ ถ่ายภาพ การอัดเสียง การสังเกต การสัมภาษณ์ ประกอบกันหลายส่วนเพื่อที่จะสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกของประชากรศึกษาให้ได้มากที่สุด

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้การเข้าถึงข้อมูลความเป็นส่วนตัว และการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งห้องพักหญิงและในพื้นที่บ้านของประชากรศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญมาก และมีปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญมาก เช่น การสร้างความสนิทสนมกับประชากรศึกษาเพื่อที่จะทำให้ประชากรศึกษาที่มีความไว้วางใจยอมที่จะเปิดเผยข้อมูลถึงความเป็นส่วนตัว และเล่าเรื่องราวในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างไม่เคอะเขิน ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่ามีข้อจำกัดด้านเครื่องมือวิจัย เช่น การถ่ายภาพ ซึ่งไม่สามารถจะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ส่วนตัวได้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่จะช่วยจดจำ เช่น การจดบันทึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในขณะนั้น ในการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ส่วนตัว คือ ห้องส่วนตัวของประชากรศึกษา การจะเข้าถึงพื้นที่ส่วนตัวต้องอาศัยความสนิทสนมในระยะแรกและความไว้วางใจระหว่างประชากรศึกษาที่มีต่อผู้วิจัยด้วย

เครื่องมือที่กล่าวไปข้างต้นได้นำไปทดสอบกับกลุ่มทดลองที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี และอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ในการทดสอบเครื่องมือชิ้นนี้มีระยะเวลาค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกเพื่อนของผู้วิจัยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นประชากรศึกษา เนื่องจาก มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมา

ก่อน และระหว่างผู้วิจัยและตัวประชากรศึกษาเองก็มีความสนิทและไว้วางใจกันอยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้
 ชั้นของการสร้างความสัมพันธ์กระชับลง และไปลงในรายละเอียดของการตรวจสอบดูว่า เครื่องมือนั้น
 จะช่วยสร้างสร้างความไว้นั้นเชื่อใจ ระหว่างผู้วิจัยกับประชากรศึกษาได้หรือไม่ รวมไปถึงการเข้าไป
 เก็บข้อมูลในพื้นที่ว่าจะได้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

3.1 เครื่องมือในการใช้เก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะแบ่งการใช้งานออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ เครื่องมือชุดแรก
 เป็นคำถาม ที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชากร
 ศึกษาได้ตอบคำถามอย่างอิสระ โดยชุดคำถามจะมุ่งเน้นถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น
 กิจกรรมที่ชอบทำ หรืองานอดิเรกที่สนใจ รวมไปถึงการใช้ชีวิตประจำวัน และยังเป็นการสร้างควม
 สนิทสนมระหว่างตัวประชากรศึกษาและผู้วิจัย ถึงสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันที่ประชากรศึกษาคิดว่ามี
 ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น หรือ
 แม้กระทั่งความประทับใจในชีวิต รวมไปถึงกระบวนการปรับเปลี่ยน 4 ขั้นตอน คือ การตระหนักรู้ การ
 คิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการกระทำ นอกจากนี้แล้วชุดคำถามยังเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้สร้างควม
 สนิทสนมกับประชากรศึกษา เนื่องจากลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบ จึงเป็นเปิด
 โอกาสให้พูดคุยระหว่างผู้วิจัยและประชากรศึกษา

เครื่องมือชุดที่สอง เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการเก็บข้อมูลทางด้านพื้นที่ คือพื้นที่ภายในบ้าน
 โดยใช้ เครื่องมือการสังเกต จดจำ วาดภาพ และถ่ายภาพ โดยผู้วิจัยได้เข้าเก็บข้อมูลถึงลักษณะการ
 กำหนดพื้นที่ใช้สอยภายในห้องพักส่วนตัว และสังเกตถึงสิ่งที่ปรากฏภายในพื้นที่ห้องพักที่ประชากร
 ศึกษาครอบครองว่ามีสิ่งต่างๆ ที่ได้จากข้อมูลสัมภาษณ์นั้นปรากฏอยู่ในพื้นที่หรือไม่

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้นำไปปรับเปลี่ยนและประยุกต์เครื่องมือใน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลให้
 เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และให้เหมาะสมกับบุคคลต่อไป

3.2 ขอบเขตการวิจัย

3.2.1 ประชากร

สำหรับประชากรศึกษาผู้วิจัยได้ทำการรับสมัคร โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ติดประกาศที่หอพักหญิงภายในมหาวิทยาลัย เพื่อหาผู้ที่สนใจเข้าร่วมในงานวิจัย โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องเป็นนักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และพักอยู่ภายในหอพักหญิง รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ภายในห้องพักเดียวกันนั้นจะต้องยินยอมที่จะให้ความร่วมมือในการในข้อมูลด้วย (ผู้ที่อาศัยอยู่ภายในห้องพักเดียวกันนั้น จะร่วมเป็นประชากรศึกษารอง โดยมีผู้มาติดต่อสมัครจะเป็นประชากรศึกษาหลัก) รวมไปถึง การการยินยอมให้ผู้วิจัยไปทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่บ้านด้วย

- การคัดเลือกจากผู้สมัครนั้นมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องมีย่านอยู่ที่ภาคเหนือ เพื่อสะดวกต่อการเดินทางไปเก็บข้อมูล

3.2.1.1 ประชากรศึกษาหลัก เป็นแกนหลักในการศึกษาเพื่อแสดงการเปรียบเทียบพื้นที่บ้านและพื้นที่หอพักหญิง

3.2.1.2 ประชากรศึกษารอง เป็นกลุ่มประชากรศึกษาที่เป็นปัจจัยช่วยในการอธิบาย การประกอบสร้างเมื่อประชากรศึกษาหลักอาศัยอยู่ภายในหอพักหญิง

อย่างไรก็ตามประชากรศึกษาทั้ง 5 คนนี้เป็นกรณีศึกษาที่เฉพาะเจาะจง เพื่อนำเสนอถึงความหลากหลายที่งานวิจัยชิ้นนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพและพื้นที่หอพักหญิง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประชากรศึกษาหลักทั้ง 5 คนนั้นจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการใช้พื้นที่ การปรับเปลี่ยนและครอบครองพื้นที่หอพักหญิงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากความแตกต่างของประชากรศึกษาหญิงแต่ละคน ในส่วนของภาพตัวแทน การประกอบสร้าง และการให้ความหมายพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยการศึกษาความแตกต่างจากพื้นที่บ้านมาสู่พื้นที่หอพักหญิงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.2.2 พื้นที่

ประเด็นสำคัญของการศึกษาคือการซ้อนทับ หรือการสลับสับเปลี่ยน กันในเรื่องของ “พื้นที่ส่วนตัว” และ “พื้นที่สาธารณะ” กรณีศึกษาจึงแบ่งออกเป็นสองพื้นที่ คือ

3.2.2.1 พื้นที่บ้าน โดยการเดินทางไปพร้อมกับประชากรศึกษาหลัก

3.2.2.2 พื้นที่หอพักหญิง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 5 ครั้ง โดยกำหนดเวลาตั้งแต่เวลา 18:00 – 22:00น. เพราะเป็นช่วงเวลาหลังเลิกเรียนและเป็นช่วงเวลาที่น่าจะเกิดกิจกรรมมาใช้พื้นที่ภายในห้องพัก

3.2.3 เวลา

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือนด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 จนถึงเดือน เมษายน พ.ศ. 2551 ระยะเวลาและขั้นตอนในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก สำหรับ การทำความรู้จัก การเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่บ้าน และพื้นที่หอพัก ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้คำถามในลักษณะที่เป็นคำถามปลายเปิดทั้งหมดจะแบ่งออกได้เป็น 4 หัวข้อคือ

หัวข้อ	ในช่วงเวลา
- เกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวัน	1 – 5 วัน
- ความคิดและความรู้สึก	5 – 10 วัน
- ความสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน	10 – 20 วัน
- ความสัมพันธ์ต่อคนภายในบ้าน	20 – 40 วัน

หมายเหตุ กรอบเวลาในการเก็บข้อมูลมีการปรับเปลี่ยนตามประชากรศึกษาหลักแต่ละกรณี

3.3 กระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

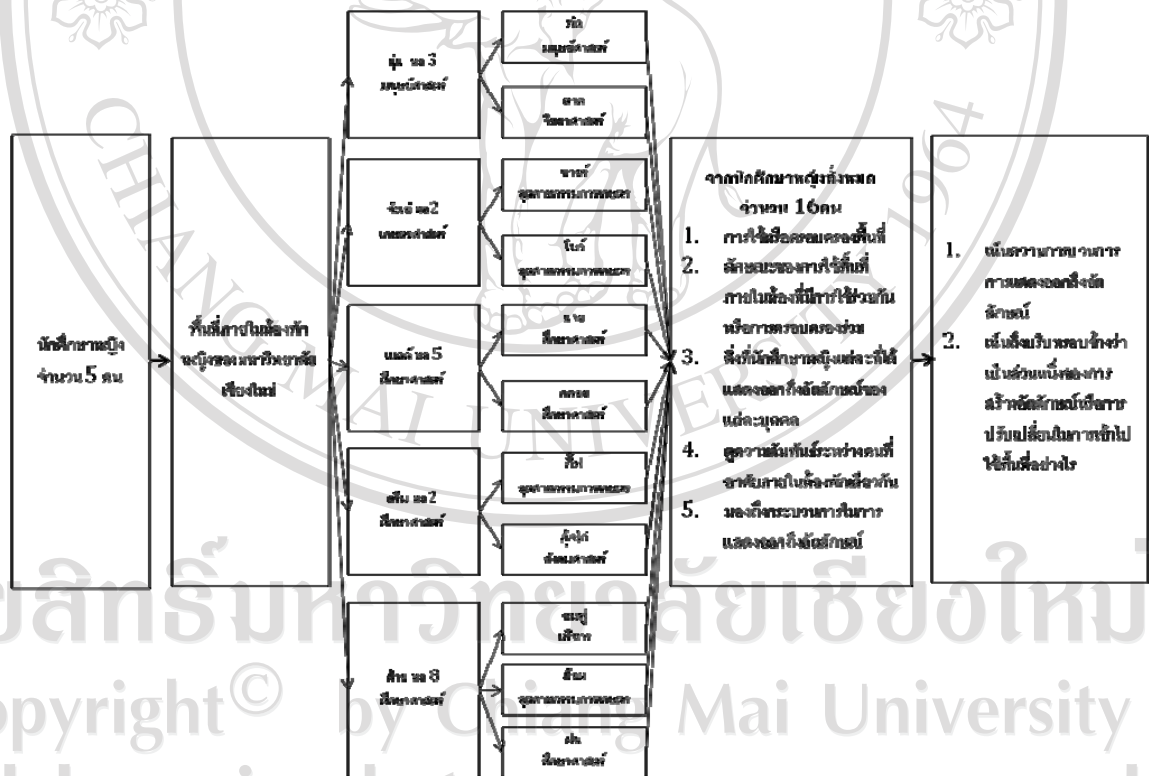
3.3.1 ภาคเอกสาร

โดยจะเป็นการหาข้อมูลประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาระหว่าง “นักศึกษาชาย” และ “นักศึกษาหญิง” และการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักศึกษาหญิงที่เข้ามาในมหาวิทยาลัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการศึกษที่เข้าถึงผู้หญิงในยุคปัจจุบัน รวมถึงการศึกษาข้อมูลของหอพักซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ เริ่มศึกษาตั้งแต่ว่า ใครเป็นผู้ออกแบบ การกำหนดพื้นที่ใช้สอยภายในหอพัก กฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้น รวมทั้งความแตกต่างระหว่าง “หอพักชาย” และ “หอพักหญิง” การเก็บข้อมูลภาคเอกสารที่กล่าวไปข้างต้นจะช่วยสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ในส่วนของการเพิ่มขึ้นของประชากรหญิง ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้นักศึกษา

หญิงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบการเข้าถึงของการศึกษา จากประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นของการศึกษามาผู้ปัจจุบัน และยังแสดงให้เห็นถึงการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่จากพื้นที่ส่วนตัว (พื้นที่บ้าน) มาสู่พื้นที่สาธารณะ (พื้นที่หอพักหญิง)

3.3.2 ภาคสนาม

การลงไปเก็บข้อมูล พื้นที่บ้าน และพื้นที่หอพัก ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนาม จะแบ่งประชากรศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชากรศึกษาหลัก คือบุคคลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดโดยทำการเก็บข้อมูลทั้งที่บ้านและหอพัก และกลุ่มประชากรศึกษารอง เป็นกลุ่มประชากรศึกษาที่ผู้วิจัยเก็บในเฉพาะหอพักเท่านั้นการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยในพื้นที่บ้านและพื้นที่หอพักหญิงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (จะแสดงรายละเอียดในการเก็บข้อมูลในส่วนต่อไป)

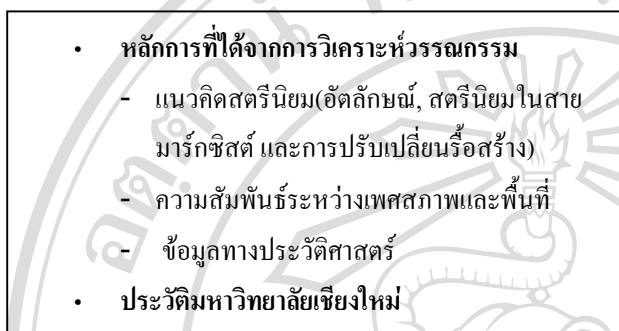

ภาพที่ 3.1 แสดงถึงขั้นตอนในการเก็บข้อมูลและแสดงถึงกลุ่มประชากรศึกษา

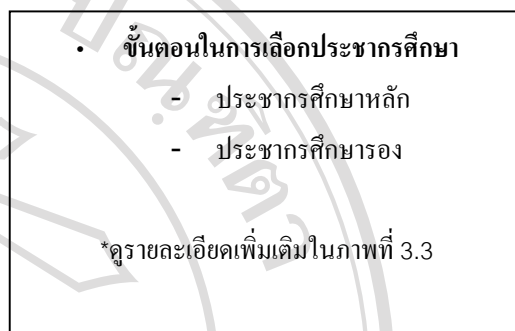
3.4 ขั้นตอนการเก็บและเรียบเรียงข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1) ข้อมูลภาคสนาม

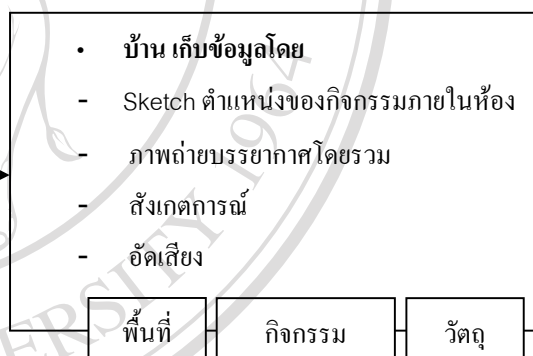
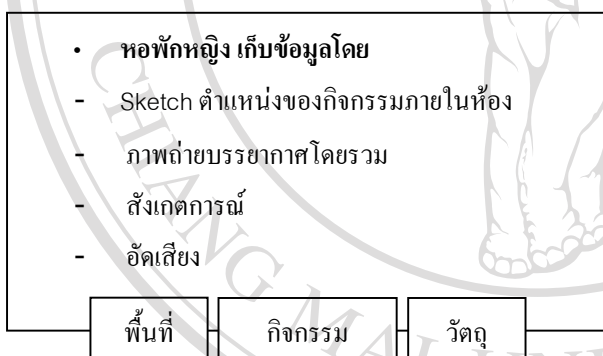
วรรณกรรม

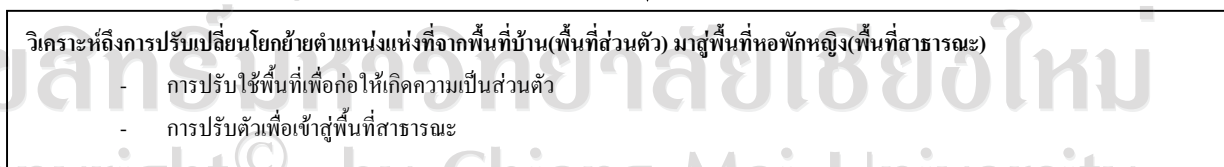
การคัดเลือกประชากรศึกษา

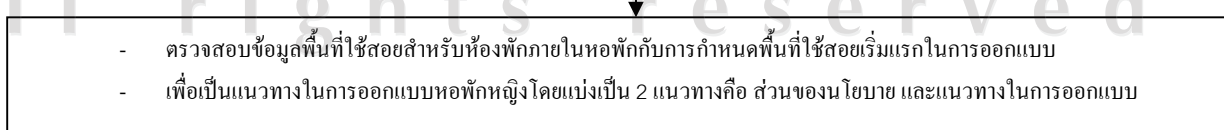
2) ภาคสนาม

3) ภาควิเคราะห์ข้อมูล

4) ภาคสังเคราะห์ข้อมูล + ข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 3.2 แสดงขั้นตอนในการเก็บข้อมูลของงานวิจัยชิ้นนี้

3.4.1 สัมภาษณ์

ลักษณะการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิด โดยการสร้างคำถามในลักษณะที่ไม่ได้เจาะจงหรือชี้นำคำตอบ สิ่งที่จะทำการสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1) เกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวัน
- 2) ความคิดและ ความสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน
- 3) ความสัมพันธ์ต่อคนภายในบ้าน

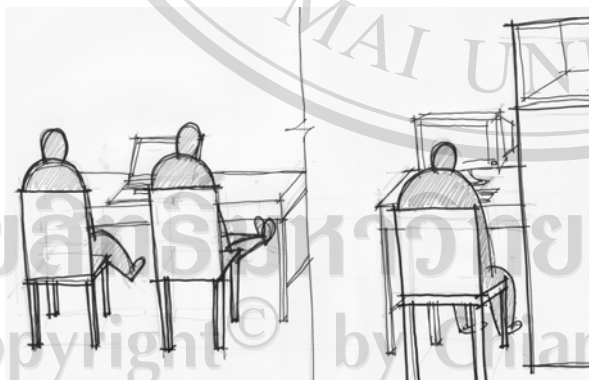
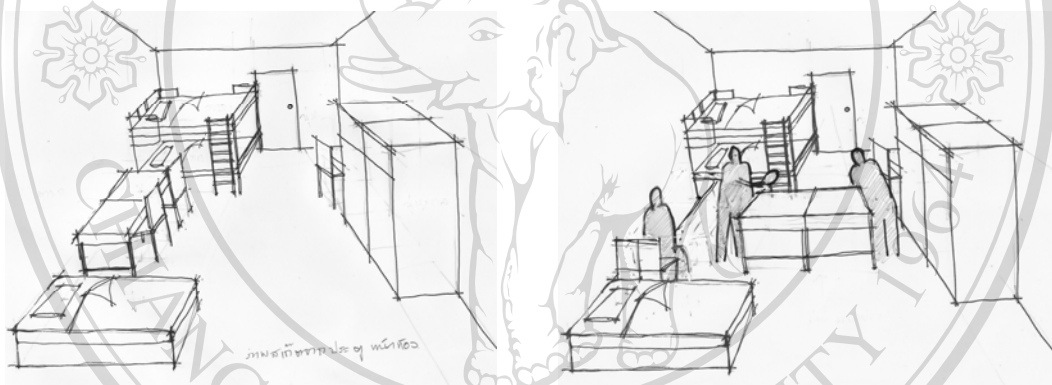
ตัวอย่างคำถามที่ใช้ถามประชากรศึกษามีการแบ่งชุดคำถามออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน

- 1) ชุดคำถามเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์
 - ทำไมถึงเลือกที่จะมาเรียนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - แล้วขณะที่เรียนล่ะ ทำไมถึงเลือกเรียนคณะนี้
 - เมื่อย้ายมาเป็นนักศึกษาแตกต่างออกไปจากการเป็นนักเรียนมัธยม
 - ลักษณะการใช้ชีวิตประจำวันเป็นอย่างไรบ้าง (เริ่มตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งนอน)
 - คาดหวังอะไรกับการเข้ามาอยู่หอพักหญิงในมหาวิทยาลัยรีเปล่า
 - พอต้องเข้ามาอยู่จริงเป็นอย่างไรบ้าง แตกต่างออกไปจากที่บ้านมัธยม
 - มีของสะสม หรือชอบอะไรเป็นพิเศษมัธยม
- 2) ชุดคำถามเกี่ยวกับหอพักหญิง
 - กิจกรรมภายในห้องพักทำอะไรบ้าง
 - มีกิจกรรมอะไรที่ร่วมกับเพื่อนภายในห้องมัธยม
 - ลักษณะการอยู่ร่วมกันภายในห้องเป็นอย่างไร
 - คิดยังไงกับการต้องอยู่ร่วมกันคนอื่น
 - มีการแบ่งพื้นที่กันอย่างไรบ้าง
- 3) ชุดคำถามเกี่ยวกับพื้นที่บ้าน
 - ปกติอยู่บ้านแล้วมีหน้าที่อะไรที่ต้องรับผิดชอบหรือมัธยม
 - ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นอย่างไร
 - มีห้องส่วนตัวหรือเปล่า
 - ใช้พื้นที่ในห้องส่วนตัวทำอะไรบ้าง
 - มีการใช้พื้นที่บ้านอย่างไร

3.4.2 การเก็บข้อมูลในส่วนของพื้นที่พื่นบ้าน (พื้นที่ส่วนตัว) การเก็บข้อมูลในพื้นที่บ้านและพื้นที่หอพักหญิง ข้อมูลและวิธีการในการเก็บข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- 1) Sketch ตำแหน่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบ้าน
- 2) ถ่ายภาพโดยทั่วไปในพื้นที่บ้าน
- 3) สังเกตถึงการปฏิสัมพันธ์ของคนภายในครอบครัว
- 4) สังเกตถึงการใช้พื้นที่ภายในบ้าน

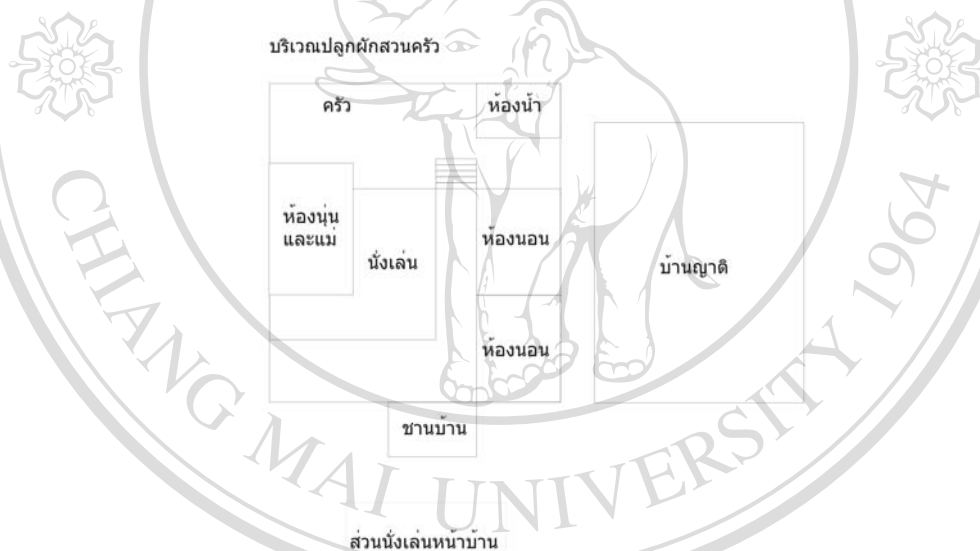
ตัวอย่างภาพในการแสดงการใช้พื้นที่หอพัก

3.4.3 การเก็บข้อมูลในส่วนของพื้นที่ใต้พื้นที่หอพักหญิง (พื้นที่สาธารณะ) การเก็บข้อมูลในพื้นที่บ้านและพื้นที่หอพักหญิง ข้อมูลและวิธีการในการเก็บข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- 1) Sketch ตำแหน่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบ้าน
- 2) ถ่ายภาพโดยทั่วไปในพื้นที่บ้าน
- 3) สังเกตถึงการปฏิสัมพันธ์ของคนภายในครอบครัว
- 4) สังเกตถึงการใช้พื้นที่ภายในบ้าน

ตัวอย่างภาพในการการรแสดงพื้นที่บ้าน

3.5 ขั้นตอนในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

จากการเก็บข้อมูลทั้ง 3 ส่วนข้างต้น สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้แบ่งการเก็บข้อมูลภาคสนามออกเป็น 2 ส่วน คือพื้นที่บ้าน และพื้นที่หอพักหญิง โดยมีประชากรศึกษาหลักเป็นส่วนสำคัญหลักของการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างสองพื้นที่เข้าด้วยกัน โดยพื้นที่บ้านนั้น จะมีคนในครอบครัวเป็นปัจจัยแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างที่เกิดขึ้นจากครอบครัว เช่น การอบรมเลี้ยงดู บทบาทและหน้าที่ภายในบ้าน สถานะ เป็นต้น รวมไปถึงการใช้พื้นที่ภายในบ้าน เช่น การให้ความหมายต่อพื้นที่ การครอบครองพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เป็นเกณฑ์หลักในการสร้างกรอบหลักในการมองประชากรศึกษาเพื่อที่จะนำไปเปรียบเทียบถึงกระบวนการการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในหอพักหญิงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับหอพักหญิงนั้น จะมีประชากรศึกษารองเป็นส่วนประกอบสร้างใหม่ ซึ่งอาจจะมีการสร้างภาพตัวแทนใหม่ที่แตกต่างออกไปจากพื้นที่บ้าน หรือยังคงไว้ซึ่งภาพตัวแทนเดิมที่ติดตัวมาจากพื้นที่บ้าน สำหรับการไร้พื้นที่ภายในหอพักหญิง(ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ) จากพื้นที่ใช้สอยที่ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ต้น เมื่อผู้หญิงเข้าไปใช้งานแล้ว จะมีกระบวนการการปรับเปลี่ยนบนพื้นที่หอพักหญิงหรือไม่ อย่างไร เช่น การปรับเปลี่ยนโยกย้ายตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยเดิมถูกกำหนดขึ้นไว้ตั้งแต่ต้น หรือจะมีการสร้างพื้นที่ใช้สอยใหม่

จากสองพื้นที่ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น โดยมีประชากรศึกษาหลักเป็นส่วนสำคัญเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการการปรับเปลี่ยน และการประกอบสร้างภาพตัวแทน งานวิจัยชิ้นนี้ได้แบ่งขั้นตอนของการวิเคราะห์จากสิ่งที่ได้จากการเก็บข้อมูลที่ออกเป็น 3 ประเด็นหลักด้วยกันคือ ประเด็นที่หนึ่ง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ ประเด็นที่สอง พื้นที่และการให้ความหมาย และประเด็นสุดท้ายการปรับเปลี่ยน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างพื้นที่บ้าน (พื้นที่ส่วนตัว) และพื้นที่หอพักหญิง (พื้นที่สาธารณะ)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved